

VABATAHLIKU TEGEVUSE ÕIGUSLIKU REGULEERIMISE TEEMALINE ÜMARLAUD

PROTOKOLL

SISSEJUHATUS

Vabatahtliku tegevuse õigusliku reguleerimise teemaline ümarlaud toimus **10. veebruaril 2005** kell 10.00-17.00 Tartus, SA Domus Dorpatensis ruumides Ülikooli tn. 7. Ümarlaua korraldasid kodanikuühiskonna arengukontseptsiooni (EKAK) rakendamiseks loodud Vabariigi Valitsuse ja kodanikeühenduste esindajate ühiskomisjoni (<http://www.sisemin.gov.ee/atp/?id=5635>) seadusandluse ja kaasamise töögrupp ja Tartu Vabatahtlike Keskus (<http://www.vabatahtlikud.ee>). Ümarlauda toetasid Siseministerium (EKAKi rakendamiseks loodud Vabariigi Valitsuse ja kodanikeühenduste esindajate ühiskomisjon) ja Balti-Ameerika Partnerlusprogramm (<http://www.bapp.ee>). Ümarlauda juhtisid Tartu Vabatahtlike Keskuse juhatause liige Tuulike Mänd ja jurist Margit Vutt.

Ümarlaual osalesid ministeeriumide ning ühenduste esindajad, kes arutasid vabatahtliku töö tegemise ja korraldamisega ning õigusliku reguleerimisega kaasnevaid probleeme Eestis, nende põhjusi ja võimalikke lahendusi. Käesolevas protokollis on ümarlaual käsitletu esitatud teemade kaupa grupeeritult, kusjuures püütakse järgida arutelu käigus teemadele omistatud tähtsusejärjestust.

Rohkem infot ümarlaua ja käesoleva protokolliga kohta saab Tartu Vabatahtlike Keskusest telefonil 742 0341 või 506 4729 (Tuulike Mänd), e-post info@vabatahtlikud.ee.

Ümarlaual osalesid:

1.	Jon Ender	Eesti Õiguskeskus
2.	Katrin Enno	Avatud Eesti Fond, Balti-Ameerika Partnerlusprogramm
3.	Anna Gramberg	Tartu Vabatahtlike Keskus
4.	Kristi Jüristo	SA Archimedes, Euroopa Noored Eesti Büroo
5.	Egle Käärats	Sotsiaalministeerium
6.	Annika Laanpere	Tartu Vabatahtlike Keskus
7.	Kristina Mänd	Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit
8.	Tuulike Mänd	Tartu Vabatahtlike Keskus
9.	Maris Puurmann	Siseministerium
10.	Anu Rannaveski	Sotsiaalministeerium
11.	Mirjam Rannula	Justiitsministeerium
12.	Jüri-Ott Salm	Eestimaa Looduse Fond
13.	Maila Sass	Justiitsministeerium
14.	Edgar Šlümmer	Haridus- ja Teadusministeerium
15.	Artur Taevere	Heateo SA
16.	Marin Vallikivi	Justiitsministeerium
17.	Kristo Varend	Siseministerium
18.	Margit Vutt	Jurist

VABATAHTLIKE JA ORGANISATSIOONIDE STAATUS NING OMAVAHELISED SUHTED

ARUTELU LÄHTEPROBLEEMID

- Vabatahtlikel ei ole ühiskonnas üheselt mõistetavat juriidilist staatuset ning õiguslikku kaitset suhetes organisatsioonidega, seetõttu võivad vastastikused õigused ja kohustused jääda ebamääraseks, mis omakorda võib tuua kahju mõlemale poolele.
- Puudub ülevaade sellest, kui palju on vabatahtliku töö tegijaid ja vabatahtlikke kasutavaid organisatsioone ja kui omaseks ühiskonnas vabatahtlikku tööd peetakse.
- Puudub ühtne arusaam reaalses töös esile kerkivatest probleemidest ning reguleerimise ulatuse vajadustest.
- Mitte kõik organisatsioonid ei pruugi vabatahtlike panust kasutada üldistes huvides ning on oht, et vabatahtliku töö tegijaid võidakse oma tarbeks "ära kasutada".

ÜMARLAUAL ARUTATI

- 1. Peaks olema selge, millised organisatsioonid ja millistel tingimustel võivad vabatahtlikke kasutada.** Kas äriühingud võivad kasutada vabatahtlikke oma põhitegevuses? Kas on valdkondi, kus vabatahtlikke ei tohiks kasutada? Kuidas kontrollida vabatahtlike töö kvaliteeti? Milline on vabatahtlike vastutus kohustuste mittetäitmisel?
- 2. Kas vabatahtlikke ning neid kasutavaid ja/või vahendavaid organisatsioone on vaja registreerida?**

Arutelu käik:

- Äriühingute eesmärk on saada tulu, see on vabatahtlikkuse põhimõtetega vastuolus. Aga kui äriühingu konkreetse tegevuse eesmärk on heategevuslik, siis selle läbiviimiseks võiks ta vabatahtlikke kasutada.
- Vabatahtlike ja/või neid kasutavate organisatsioonide registreerimine ja nimekirja tegemine oleks ülejõu käiv asi, mis seaks piiranguid vabatahtlikule tööle. Vabatahtlik töö on valdkondadeülene, tegevusteülene põhimõte. Kuna on tegemist üldise põhimõttega, siis on raske piiranguid seada. See oleks siis lubamise/keelamise küsimus, kes võib vabatahtlikke kasutada ja kes mitte.
- Vabatahtlikud tuleb registreerida organisatsioonis, organisatsioon tuleb omakorda registreerida - milleks seda vaja on? Justiitsministeeriumi kriminaalhooldussüsteemi kogemusest võib tuua näite, kus 13 osakonnajuhatajat peavad teatama oma vabatahtlikest, kokku on 35 inimest ja selle nimekirja koostamisega nähakse tõsist vaeva.
- Organisatsioon peaks ise olema huvitatud, et tal oleks olemas vabatahtlike nimekiri. Organisatsioonile on ka vajalik, et ta teaks, kes tema heaks tööd teeb. Organisatsioon võiks registreerida oma töös kasutatavad vabatahtlikud ja panna nad kirja majandusaasta aruandes. Üleriigiline register pole vajalik.
- Organisatsioon peaks ise arvet pidama. Kas ja kuivõrd peaks teda selleks kohustama või seda soodustama, on küsitav. Näiteks Tšehhis on rakendatud süsteem, kus siseministeeriumi juures on vabatahtlikke koordineeriv üksus, peetakse arvet, sama üksus ka akrediteerib vabatahtlikke kasutavaid organisatsioone.

- Võib kaaluda varianti, et Sotsiaalministeerium peab arvet selle üle, missugused sotsiaalteenuseid pakkuvad organisatsioonid kasutavad vabatahtlikke. Iga ministeerium peaks arvet oma valdkonnas tegutsevate organisatsioonide üle.
- Registreerimise juures (kui üldse) võib mõelda seda, et statistika pidamine oleks regulaarne. Organisatsioonid ise peavad arvet ja annavad statistikat, mitte vabatahtlikud ei registreeru.

3. Organisatsioonide juures vabatahtlikena tegutsevate isikute õiguslik seisund peaks olema ühiskonnas üheselt mõistetav.

4. Töötamine vabatahtlikuna peaks olema selgelt eristatud töötamisest töölepingu alusel.

Arutelu käik:

- Igasugune tegevus organisatsiooni juures võib olla käsitletav töölepingulise suhtena. Seadus ei esita töölepingule kirjalikku vorminõuet, aga kuigi kirjalikku lepingut sõlmitud pole, on võimalik töölepingulist suhet hiljem tuvastada ja sundida osapooli lepingut sõlmima. Nii on võimalik ka situatsioon, kus vabatahtlik on mingi aja organisatsiooni juures tegutsenud, kuid otsustab siis mingil põhjusel, et on töötanud hoopis töölepingu alusel ja kui suhe organisatsiooniga on lõppenud, taotleb selle tunnustamist töösuhtena. Tekib kohe miinimumpalga nõue, palgaviivis on kõrge. Organisatsioonil tekib ebaseadlik rahaline kohustus sellepärast, et vabatahtlikuna tegutseva isiku õiguslik seisund ei ole praegu üheselt kindlaks määratud.
- Väljaspool juureringkondi kujutatakse lepingut ette dokumendina. Tegelikuses on see igasugune suhe, kus üks pool teeb offerdi ja teine aktseptib selle, ükskõik mis vormis. Probleem on selles, et kui me ei reguleeri vabatahtliku lepingut konkreetset, hakatakse ühiskonnas seda mõistma mõnda teist liiki lepinguna.

5. Praegu olemasolevatest lepinguliikidest võib organisatsioonide ja vabatahtlike vaheliste suhete reguleerimiseks sobida käsundusleping.

Arutelu käik:

- Praegustest olemasolevatest lepinguliikidest võiks sobida käsundusleping või töövõtuleping.
- Justiitsministeerium on arvamisel, et lepinguline suhe on võlaõigusseaduses piisavalt reguleeritud. Võiks sõlmida käsunduslepingu, kui seda on vaja. Võimalik, et käsund ei sobi mingitel põhjustel, aga siis oleks vaja konkreetset teada, miks ei sobi. On raske näha, kuidas veel rohkem eristada töölepingut ja käsunduslepingut. Käsundusleping on tasuta, töövõtu puhul eeldatakse tasu.

6. Tarvis on määratleda, millistel juhtudel ja mil määral peaks vabatahtlikuna töötamisele kehtima ajaline piirang.

Arutelu käik:

- Hispaanias on ametlikult lubatud teha 2 h nädalas vabatahtlikku tööd. Organisatsiooni esindajad ütlevad, et sellest kinni ei peeta, tehakse rohkem. Saksmaal on lubatud rohkem, vist 4 h päevas. Piirangu eesmärgiks on, et kui inimene on töötu, siis pool aega saaks ta teha midagi vabatahtlikuna, suhelda, õppida, ülejäänud aeg tuleb aga pühendada töö otsimisele.
- Kui lubada täiskohaga vabatahtlikuna töötamist, võib tekkida palgalise tööjõu asendusmoment ja see suurendaks tööpuudust.

- Kes kontrollib, millal vabatahtlik tegevus võtab töösuhte mõõtmed? Keegi peaks kontrollima, et tööjõuturgu mitte moonutada.
- Siis tekib tööaja arvestuse kohustus ja organisatsiooni järelevalve kohustus.

- 5. Vabatahtliku töö alane seadusandlik muutus võiks olla etapiviisiline. Kõigepealt on tarvis sisse viia mõiste ja sellega seonduv. Kui pilt selgineb, siis saab minna muude küsimustega edasi.**
- 6. Et tõestada uue seaduse väljatöötamise või olemasolevatesse seadustesse muudatuste tegemise vajadust, on vaja koguda täiendavaid andmeid, nt viia läbi vastavateemaline laiem uuring.**

Arutelu käik:

- Sotsioloog Ülle Lepp on välja toonud statistika teema, et teada saada, kui palju inimesi on vabatahtliku tööga hõivatud. Tegelikult räägime me praegu asjast, mille kohta ei tea: kes on need, kes vabatahtlikku tööd teevad, kui palju nad teevad, mis erialade inimesed nad on, mis sorti tööd teevad.
- Kui tahta üldse asja seaduse või seaduste muudatuste alusel teha, siis on analüüsi kindlasti vaja.
- Paljud nimetatud küsimused ei ole statistika küsimused, need ei ole igakuised, pigem oleks tarvis ühekordset uuringut.
- Abstraktsiooniate on lihtsalt erinev. Isegi kui meil on vaja ainult mõistet reguleerida, tuleb ära näidata vajadus. Eelnõule tuleb alati lisada seletuskiri, mõjude analüüs tuleb immanentselt esitada.
- Täiesti kindlasti saab selle uuringu lisada. Praegu pole selgegi, kas on vajadused või neid ei olegi.
- Tuleb ära täpsustada probleem, et ei oleks olukordi, kus (näiteks maksuseadusandluse vallas) öeldakse, et kõik on lahendatav, aga praktikas see nii ei ole. Vabatahtliku tegevuse juriidilise analüüsi eesmärk on lähtuda praktikast ja probleemidest, teiste riikide näidetest, pakkuda välja esialgne sobiv mudel, mida üldse teha saab.

- 7. Parema arusaamise huvides tasub kaaluda vabatahtliku tegevusega seonduvate mõistete muutmist/korrastamist.**

Arutelu käik:

- Mõistelise korrastamise ettepanek. Ehk aitaks see, kui räägime mõistetest – vabatahtlik tegevus ja mitte töö; otsuste kulude hüvitamine ja mitte palk.
- Eesti Keele Instituuti seisukoht on selline, et mõiste vabatahtlik töö kirjeldab väga hästi asja sisu ja uut terminit ei ole vaja.

- 8. Organisatsioonidel on vajadus sõlmida vabatahtlikega kokkulepe/leping**
 - pooltevahelise töökorralduse reguleerimiseks
 - õiguste ja kohustuste kindlaksmääramiseks
- 9. Vabatahtlikega lepingu sõlmimine ei peaks olema organisatsioonidele kohustuslik, aga pooltel peaks olema õigus seda nõuda (s.t. seada tegutsema asumise tingimuseks suhte eelnev kirjalik vormistamine lepinguna).**
- 10. Lepingu sõlmimine ja tingimused võivad sõltuda vabatahtliku töö tüübist, kestusest, vabatahtlikele esitatavatest nõuetest ja poolte vastutusest.**

- 11. Lepingute sõlmimisel tuleks vältida ülereguleerimist, üleformaliseerimist.**
- 12. Ei ole põhjust karta, et lihtsa lepingu (sarnaselt töölepinguga) sõlmimine hakkab takistama vabatahtlike kaasamist.**
- 13. Leping ei tohiks vabatahtlikke tööle kohustada ega sundida.**

Arutelu käik:

- Praktikast lähtuvalt on vaja sõlmida vabatahtlikega juriidiline dokument, kuid sobivat vormi pole leitud. Spetsialistidega rääkides on saadud soovitusi teha lepingud kasvõi 1-kroonise tasuga jmt.
- Vabatahtlike jaoks võiks olla eraldi lepinguliik. Vabatahtlik töö on töö, ka inglisekeelse termini järgi. Oluline on organisatsiooni ja vabatahtliku vaheline töökord.
- Ühel või teisel viisil peab leping olema, sest vabatahtlik ei saa lahkuda organisatsioonist päevapealt.
- Euroopa Vabatahtlikus Teenistuses on teatud leping, 3-poolne kokkulepe saatva ja vastuvõtva organisatsiooni ja vabatahtliku vahel. Vabatahtlikul on võimalik valida, kuhu ta tööle läheb, mida tegema hakkab, töötunnid ja taskuraha saamine lepitakse kokku.
- Leping saab olla ainult kohustuste ja õiguste kindlaksmääramise jaoks.
- Peaks olema võimalik nõuda kirjaliku lepingu sõlmimist, aga kirjalik vorm ei peaks olema igal juhul kohustuslik.
- Vabatahtlike puhul ei sobi tööleping, sest organisatsioonil tekiks siis tööaja arvestuse kohustus, see hakkaks piirama.
- Vabatahtlikul ja organisatsioonil on vaja mingites asjades kokku leppida. See sõltub asjaoludest, näiteks sellest, kas tegemist on ühekordse või pikaajalise tegevusega, samuti töö tüübist, nõuetest ja vastutusest jmt.
- Leedus sõlmitakse leping siis, kui vabatahtlik töötab mingi projekti juures ja see kestab vähemalt 2 nädalat.
- Mis omavahel nagunii kokku lepitakse, tuleks ka kirja panna, see hoiaks ära probleeme.
- Liigne regulatsioon, mis toob organisatsioonile tööd, võib anda tagasilöögi.
- Mõnikord eeldab vabatahtlik tegevus lepingut, aga enamikel juhtudel oleks sellest ainult tüli.
- Kriminaalhooldussüsteemi kogemusest võib öelda, et formaliseeritus, kindlad tingimused ja protseduur, mida peab järgima, ei sega juhendajaid ega vabatahtlikke. Üleformaliseerimist kardavad need, kes ei puutu sellise tegevusega ise kokku.
- Töölepinguid sõlmitakse ju iga nädal ja see ei ole ülejõu käiv.
- Vabatahtlikku ei tohiks lepinguga tööle sundida, et kui ta on lepingulises suhtes, siis kindlasti PEAB midagi tegema. Kui inimene leiab mingil hetkel, et tal pole enam aega vabatahtlikuna tegutseda, siis ei saa nagunii midagi teha, see on moraalne küsimus.

- 14. Lepingu kõrval/asemel on võimalik kasutada muid kokkuleppe või korralduse vorme.**

Arutelu käik:

- Kriminaalhoolduses lepingut pole, aga suhe tekib, kui vabatahtlik kantakse kriminaalhooldusabiliste nimekirja. Juhendajaga lepitakse kokku tegevused, mida ta peab tegema.
- Ohvriabi süsteem on kriminaalhooldusega sarnane – vabatahtlikud saavad koolituse, kehtib konfidentsiaalsuse nõue, lepingut pole.

- Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liidus (EMSL) tehakse käskkiri. Seal on fikseeritud, kui tegemist oleks palgatöötajaga, milline oleks siis tema palk, tunnihind. Siis saab pärast näha, kui palju on raha kokku hoitud. See on hea ka projektitaotluste jaoks, kus vabatahtlikku tööd arvestatakse mitterahalise panusena, projekti kaasfinantseeringuna.
- Olukorra võib lahendada nii, et üritusel on osalevate vabatahtlike nimekiri, kus on muuhulgas kirjas ka see, mida nad teevad ja mida nad teadma peavad ja vabatahtlikud kirjutavad sellele alla.
- Eestimaa Looduse Fondis tehakse koostööleping, analoogne töölepinguga, millega vabatahtlik võtab vastutuse ja organisatsioonil on kohustused.

15. Muudatuse tegemine töölepinguseaduses. Kas põhimõtteliselt on praegu võimalik vabatahtliku lepingu mõiste ja erisus sisse võtta töölepinguseaduse eelnõusse, kas see sobiks teoreetiliselt?

Arutelu käik:

- Lihtsam oleks seda käsitleda võlaõigusseaduses kui töölepinguseaduses, töösuhtega kaasneb kohe tööaja arvestamine, tasustamine, puhkus jne.
- Tööõigusega puutumus võiks olla selline, et kui võtta praeguses seaduses see paragrahv, milles on loetletud olukorrad, millele ei kohaldata töölepingut, siis seal võiks olla öeldud ka see, et seda ei kohaldata vabatahtlikule tegevusele. Aga siis tuleks kuskil ära öelda, mis on vabatahtlik tegevus.

16. Määratleda tuleb nende vabatahtlike staatus, kelle suhe organisatsioonidega on juba reguleeritud mõne muu seaduse või lepingu alusel (näiteks juhatuse liikmed, kes ei saa tasu).

Arutelu käik:

- Kas vabatahtlik on ka see inimene, kes tegeleb kusagil MTÜ-s tasu saamata oma probleemi või asjaga?
- Vabatahtlikku tööd eristame töölepingust, aga tuleks siis eristada ka käsundist. Juriidilise isiku juhtorgani liikmega sõlmitakse käsundileping ja talle võidakse ka mitte palka maksta, aga see ei ole vabatahtlik tegevus selles tähenduses, kuidas me seda täna (siin ümarlaual) oleme mõistnud.
- Juhtorgani liikmel on rohkem tööd, teine vastutus ja see ei ole vabatahtlik töö.
- See ei kõla ju loogiliselt - igal vabatahtlikul on ka oma kohustused, miks siis teatud kohustuste puhul kohe staatus muutub?
- Kui juhatuse liige jagab mingil aktsioonil suppi, siis on ta vabatahtlik, kui aga teeb oma juhatuse liikme tööd, siis ei ole. Juhatuse liige ongi organisatsioon isikustatud vormis, ta teeb enda jaoks tööd. Nõukogu samamoodi. Nad tihtipeale ei saa palka.
- Näiteks ei saa juhatuse liige tasu, aga tema funktsioonid on nii laiad – mõned asjad teeb ära hea meelega, teisi ei taha teha ja see ei ole kooskõlas vabatahtlikkuse põhimõttega.
- Aga kus on siis selle juhatuse liikme tegevuses üldine huvi?
- See on olemas kõigi ühingute puhul, mis tegutsevad avalikes huvides.
- Siin on vahe sees, kas organisatsioon ise on avalikes huvides tegutsev või kas asi on selliselt tegutseva organisatsiooni huvides.
- Põhiline on hinnata, mis osas on sellise eristaatuse andmine üldse oluline. Miks on üldse vaja juhatuse liiget vabatahtlikuks lugeda? Ta on seotud isik oma ühinguga.

- Võiks pöörduda küsimusega juhtimiskonsultant Kaidi Holmi poole, tema on nende küsimustega tegelema, ja käsitleb juhtorgani liiget vabatahtlikuna, tema oskab ehk lahti seletada, miks ja mis alustel. Üsna mõistetav on, kui nõuandva kogu liikmed on vabatahtlikud.
- Küsimus ongi selles, kuidas kõik need asjad ühte definitsiooni kokku panna, nii et saaks piiritleda ära selle vabatahtliku tegevuse, millest me räägime.

17. Vabatahtlikku tööd reguleerivate normide ja lepingute ellurakendamiseks tuleb luua sobivad rakendusmehhanismid.

Arutelu käik:

- Reguleerimisel tuleb silmas pidada, et tegemist poleks lihtsalt paberiga, vaid oleks selge, mida üks pool saab teha, kui teine kokkulepet rikub. Näiteks riskigruppidega ja lastega töötamisel omab erilist tähtsust konfidentsiaalsuskohustus. Vastutuse määr peab lepingus kirjas olema.
- Milliseid õiguskaitsevahendeid on võimalik kasutada lepingu rikkumisel? Esimene õiguskaitsevahend on tavaliselt lepingu täitmise nõudmine. Vabatahtliku tegevuse puhul see ei peaks olema nii. Kui inimene tööpoolest enam seda tööd teha ei taha, siis ei peaks saama seda ka nõuda. Eelkõige peaks rikkumine olema lepingu ülesütlemise ja kahju hüvitamise nõude aluseks (juhul, kui see viimane osutub vajalikuks).
- Vabatahtliku tegevusega seotud kulud kompenseeritakse vabatahtlikule juhul, kui ta käitub nii, nagu on kokkuleppes kirjas.
- Kui vabatahtlik ei tee oma tööd lõpuni, siis sel juhul maksab ta oma koolituse kinni. Kui ta suhtub temasse tehtud panusesse nii kergekäeliselt, siis on tal kohustus see tagasi maksta.
- Rumeenia seaduses on vabatahtlikuga sõlmitava lepingu osa reguleeritud. Eelmise aasta seisuga on aga olukord selline, et põhimõtted on paberil olemas, aga need ei rakendu kahel põhjusel: esiteks on regulatsioon üleformaliseeritud ja teiseks pole sanktsiooni, mis järgneks, kehtib nõ. hea tava kontekstis. Vabatahtlikud soovivad teha lühiajalist tööd, seda ajalist dimensiooni on oluline arvestada kaalumisel, kas ja mis hetkest lepinguline suhe sisse tuua. Organisatsioonide poolt on põhiprobleemiks vastutuse küsimus, kuidas luua garantiid, et vabatahtlik tuleb ja töö ära teeb. Praegu on see kokkuleppe asi. Kui sihtrühmad/kliendid on veel ka tundlikud, on lisaprobleeme. On soovitatud, et sellistes valdkondades töötavad vabatahtlikud võiksid oma ühingu luua, siis saaks kohalik omavalitsus teha selle ühinguga lepingu.

VABATAHTLIKE JA ORGANISATSIOONIDE ÕIGUSED JA KOHUSTUSED

ARUTELU LÄHTEPROBLEEM

Vabatahtliku töö tegijate ning neid kaasavate organisatsioonide vahel on suhe enamjaolt ebamäärane, mis võib kahjustada mõlema poole huvisid. Puudub kohustus, aga ka teadmised ja oskused sõlmida selleks vabatahtlikega lepingud või määratleda õigused-kohustused muul viisil.

ÜMARLAUAL ARUTATI

18. Pooled peaksid lepinguga kokku leppima

- õigused ja kohustused,
- vastutuse määra,
- mida loetakse rikkumiseks,
- kuidas kahjud kompenseeritakse.

19. Organisatsioonidel peaks olema kohustus suhet alustades informeerida vabatahtlikke võimalikest kahjudest, mis organisatsioonidel tekivad, kui vabatahtlikud päevapealt lahkuvad (ei ilmu kokkulepitud ajal kohale).

20. Vabatahtlikel peaks olema kohustus teha kõik endast sõltuv, et võetud ülesanne lõpule viia ning mitte loobuda kergekäeliselt.

21. Pooled peaksid kokku leppima

- kui pikk on mõistlik loobumisest etteteatamise aeg, et ei tekiks kahjusid
- kuidas ja millises mahus peavad pooled teisele tekitatud kahju heastama või tehtud kulutused hüvitama.

Arutelu käik:

- Organisatsiooni ja vabatahtliku vahelises lepingus peaks kindlasti olema kirjas see, mida peetakse rikkumiseks. Selge on see, et vabatahtlikku ei saa karistada või koondada, aga kui ta lubab midagi teha ja 3 korda jätab tulemata, peaks olema organisatsioonil õigus sellest vabatahtlikust loobuda ja anda temast teada näiteks vabatahtlike keskusele. Selge peaks olema, missugused on vabatahtliku õigused ja soodustused, mida tal on võimalik saada - näiteks organisatsioon kohustub vabatahtlikku koolitama selles valdkonnas, millist tööd temalt ootab (nn. *orientation training*, vabatahtlikul peaks olema õigus seda koolitust saada).

NÕUDED VABATAHTLIKELE

ARUTELU LÄHTEPROBLEEM

Ka vabatahtliku töö tegemisel on teatud juhtudel oluline täita teatud kvaliteedinõuded, siiski puudub selle nõudmiseks õiguslik alus.

ÜMARLAUAL ARUTATI

22. Organisatsioonidel peaks olema õigus esitada nõudmisi vabatahtlike teadmiste ja oskustele ning tehtava töö kvaliteedile.

Arutelu käik:

- On olemas mõned tundlikud sihtrühmad, kellega ei tohiks väljakoolitamata inimesi tegelema lasta. Rahvusvaheline praktika näitab, et sel juhul pole vabatahtlike keskusest abi, vaid ülesande täitjaid tuleks otsida erialaühingutest. Professionaalse organisatsiooni poolt antakse vabatahtlik konkreetse garantiiga, siis saab pärast kaevata organisatsiooni peale, on olemas võimalus töökvaliteeti kontrollida.

- Kriminaalhooldussüsteemis selles osas muresid pole, mõiste on olemas, kasutatakse vabatahtlikke selle põhimõttega, et kui soovivad hakata tegutsema abilisenä, peavad nad enne läbima vastava koolituse.
- Kriminaalhoolduses on konfidentsiaalsus-kokkuleppe allkirjastamise kohustus – sellele alla kirjutades vabatahtlik teadvustab konfidentsiaalsusnõuet ja peab seda mõistma. Kui asi peaks minema kohtuni, siis ei pruugi see omada juriidilist jõudu, aga vabatahtlikku on vähemalt teavitatud.
- Vabatahtlikule ei tohiks seada rangemaid nõudmisi kui palgalisele töötajale. Võib ju mõelda läbi, missugust inimest on vaja jne., aga lõpuks ta võibolla ikkagi ei sobi. Seda ei saa ju ka palgalise töötaja puhul välistada, samamoodi vabatahtlike puhul.
- Koolituse vajadus sõltub valdkonnast. Näiteks suvelaagrid – kasvatajal peab olema koolitus, tervisepäberid jne. Tore oleks saada vabatahtlikke kõrvale appi, aga vabatahtlik üksi ei tohi tegeleda lastega. Kas ja millist koolitust vabatahtlikul vaja on, sõltub valdkonnast, see ei pea olema üldises seaduses reguleeritud.

VABATAHTLIKU TEGEVUSEGA SEOTUD KULUDE KATMINE

ARUTELU LÄHTEPROBLEEM

Vabatahtlikul võivad ülesannete täitmisega kaasnedä teatud kulutused. Vabatahtliku tegevuse üks põhimõte on, et vabatahtlikule ei maksta tasu, kuid ta ei pea oma tegevusele ka peale maksma. Praegu esineb olukordi, kus organisatsioonil ei ole võimalik katta vabatahtlikule seoses tema tegevusega tekkivaid kulusid (transport, töövahendid, lähetuskulud), või ei saa seda teha ilma täiendava maksukoormuseta organisatsioonile.

ÜMARLAUAL ARUTATI

23. Rahandusministeeriumiga tuleb detailselt läbi rääkida, kas ja kuidas on vabatahtlike tööga seotud kulude katmine praeguse seadusandluse raames võimalik.

Arutelu käik:

- Rahandusministeeriumi maksupoliitika osakonna juhataja Lemmi Oro on väitnud, et praeguse seadusandluse kohaselt probleeme ei ole. Ta viitab seejuures tulumaksuseaduse §-le 12 lg 3, mille kohaselt füüsilise isiku maksustatavaks tuluks ei loeta teise isiku kasuks tehtud dokumentaalselt tõendatud kulude hüvitisi.
- Iga maksumaksja kohustus on säilitada dokumendid, nendest peab nähtuma seos, ei peaks isegi looma lisadokumente, vaid see peaks tulenema kehtivatest raamatupidamis- ja maksunõuetest. Ka lähetusekuludele peab olema eelnenud mingi dokumentaalselt tõendatud otsus. Kui hakata rääkima maksuvabastuse tegemisest, siis sellega risk suureneb, et hakkab esinema maksupettusi.
- Kriminaalhooldussüsteemis võib osad kulud hüvitada, kuid mitte rohkem kui 10% ulatuses kriminaalhooldusametniku palgasummast. On olemas isikliku sõiduauto hüvitamise kord nii ametnikele kui abilistele. Päevarahasid kellelegi ei maksta, sest ei tohiks olla nii kaugeid lähetusi. Erisoodustuste puhul eeldatakse pigem seda varianti, et vabatahtlikke ei loeta asutuse töötajateks.

- 24. Kulude katmise seisukohalt on oluline selgelt määratleda vabatahtlike staatus organisatsioonides – kas nad on võrdsustatavad töötajatega ja kui ei ole, siis kes nad on?**
- 25. Lahendamist vajavad vabatahtlike isikutega seostatavad väljamaksed (lähetuskulud jmt).**
- 26. Määratlemist vajab vabatahtlikele ülesannete andmise ja nendega seotud kulude tõendamise kord.**

Arutelu käik:

- Kõigilt töötajale tehtud erisoodustustelt tuleb tasuda tulumaksu ja see põhimõtte laieneb ka võlaõigusliku lepingu alusel töötavatele isikutele.
- Praegu saab katta neid vabatahtliku tööga seotud kulusid, mis tekivad töövahendite soetamisel ning seoses projektide ja üritustega. Aga kõik tööd, mida vabatahtlikud teevad, ei ole seotud projektide või üritustega.
- Kui organisatsioon toitlustab üritustel osalejaid, siis maksuamet eeldab, et arvele lisatakse osalejate nimekiri ja soovib tõendust, et ei toitlustata oma organisatsiooni töötajaid. Kes siis vabatahtlik on, kas on osaleja või töötaja? Praegu saab vabatahtlikud märkida osalejateks, aga kui nendega on sõlmitud leping, siis see küsimus vajab lahendamist.
- Kui vabatahtlik ei osale oma organisatsiooni korraldataval üritusel vaid mujal ja seal ei toitlustata, siis organisatsioon saab töötajale maksta päevaraha, aga vabatahtlikule ei saa. Probleem on ka transpordikulude katmisega, juhul kui vabatahtlik kasutab ülesande täitmiseks oma autot - kuidas sel juhul bensiin kompenseerida? Kui näiteks vabatahtliku tegevus on seotud millegi vedamisega (söögi, riiete viimine) ja organisatsioonil autot ei ole, siis oma raamatupidamises ta vabatahtliku bensiinitšekke näidata ei saa. Ka ööbimiskulud komanderingus on ju seotud konkreetse isikuga. Lisaks kui näiteks vabatahtlik kasutab organisatsiooni heaks oma arvutit, kodust internetiühendust, isiklikku telefoni, kuidas seda kompenseerida? Mõte on selles, et vabatahtlik ei ole mingi erandlik nähtus, kõik need kulutused võiks katta võrdsetel alustel palgaliste töötajatega, päevaraha, ööbimiskulu ja isikliku transpordi kompensatsioon oleksid samas mahus. Vabatahtlik on selles mõttes just nagu töötaja, ainult ei saa tasu.
- Oleks ju võimalik öelda, et hüvitatakse need kulud, mis vabatahtlikul on tekkinud seoses oma ülesande täitmisega. Siis oleks lepingus vaja kirja panna, mis need ülesanded on. Kas on näiteks võimalik anda vabatahtlikule ülesande täitmisele sõitmiseks bussipileteid?
- Tõendamine muutub raskeks. Kui vabatahtlikud ei vaja kirjalikku lepingut, kuidas siis tõestada, et selline tegevus on läbi viidud, sellega seoses on kulud tekkinud.

- 27. Kulude kompenseerimine võiks olla ette nähtud, aga mitte alati kohustuslikult, vaid pigem võimalusena. See peaks olema organisatsioonidele kohustuslik juhul kui vabatahtlikud seda soovivad, kui see on vabatahtlike jaoks oluline ja kui kulutused on suured. Soovi korral võivad vabatahtlikud kulud ise katta.**

VABATAHTLIKE SOTSIAALSED GARANTIID

ARUTELU LÄHTEPROBLEEM

Vabatahtlikuna tegutsedes ja juhul, kui vastaval isikul puudub samal ajal nõ. paralleelstaatus (töötaja, üliõpilane, pensionär, vmt), siis ei ole inimesel õigust mitte mingitele sotsiaalsetele garantiidele. Seetõttu ei ole inimese jaoks kasulik teha vabatahtlikku tööd näiteks töötu staatuses olles, mõni aeg peale ülikooli lõpetamist, jmt. juhtudel.

ÜMARLAUAL ARUTATI

28. Kas ja miks on vabatahtlikele sotsiaalseid garantiisid vaja?

Arutelu käik:

- Tudengitel-kooliõpilastel on aega vabatahtlikuna tegutseda ja neil on sotsiaalsed garantiid mujalt olemas. Samas on ka selliseid noori, kes on lõpetanud ülikooli, tööd pole, töötuna registreerunud pole, vaba aega on, aga sotsiaalseid garantiisid pole. Kellel neid garantiisid ei ole, kas ja kuidas saab neile seda võimaldada kui nad tegutsevad vabatahtlikena?
- Kes neid sotsiaalseid garantiisid peaks andma? Kui riik annab, tahab ta enne kindlasti midagi vastu saada. See on poliitiline otsus.
- Eestis ei ole need tüüpilised näited. Need inimesed, kes Eestis vabatahtlikku tööd pühendumusega teevad, ei ole miljonärid, see ei ole tööjõuturu moonutamine. Kui riik annaks palju rohkem garantiisid, võiks see olla suurem probleem, Eestis need garantiid ei ole ju nii suured.
- Kas vabatahtlikkuse kontseptsioon üldse eeldab selliseid sotsiaalseid garantiisid? Kas vabatahtlikud on sellest huvitatud, kas seda on vaja?
- Tervisekindlustus ja pensionistaaž – vabatahtlik peaks saama haigekassakaardi ja riikliku pensioni.
- Enamikel on need vajadused tegelikult kaetud. Kontseptsioon on selline, et ei tohiks olla takistusi, kui inimesel on aeg, soov ja tahe midagi teha. Samas garantiide puudumise tõttu ei tohiks vabatahtlik tegevus jääda tegemata. Vabatahtlik ei tule selle mõttega, et tahan haigekassakaarti ja sellepärast tulen.
- Milline peaks olema ettepanek? Kas garantiid pikenevad vabatahtliku tegevuse ajaks või mingiks määratud ajaks? Kas vabatahtliku panus on õigustatud – on teinud ühiskondlikult edendavat tööd ja peaks seega saama garantiid?

29. Alates mis ajast ja kui pikalt peaksid vabatahtlikele kehtima sotsiaalsed garantiid?

Arutelu käik:

- Ajalisest aspektist rääkides, kas on mingi miinimumaeg, millest alates võib inimest pidada vabatahtlikuks, mis hetkest hakata soodustusi lugema, lähtumine minimaalsest või maksimaalsest? See oleneb töö iseloomust. Küsimus tekib juhul, kui inimene on täiskohaga tööl ja tahab teha veel vabatahtlikku tööd lisaks.
- Kas ei ole võimalik kuidagi ajaliselt piirata seda perioodi? Et mitte kauem kui 3 kuud ei säilitata garantiisid?

30. Töötamine vabatahtlikuna ei tohiks katkestada töötustaatust.

Arutelu käik:

- Tekib ka küsimus, kui töötuna registreeritud isik töötustaatuse ajal võtab teha vabatahtliku töö, kas sel juhul staatus peatub ja hiljem jätkub. Kehtiv õigus annab võimaluse peita töösuhet töövõtulepingu ja muude võlaõiguslike lepingute või FIE-na tegutsemise taha. Tekib probleem, et neile ei laiene töötervishoiu ja -ohutuse nõuded, ei ole tööandja kaudu saadavat tervise-, pensionikindlustust.
- Küsimus pole selles, et tahetakse hüvitusi, seda saab eelneva töö järgi. Aga kas vabatahtlik töö katkestab töötustaatuse? Praegu katkestab – tuleb uuesti bürosse minna, uuesti registreeruda, täita nõuded. Inimesel on praegu kahjulik teha töötuks olemise ajal muud liiki tööd.
- Kuna töösuhe ei katke vabatahtliku töö tegemiseks, ei tohiks ka töötusuhe katkeda.
- Tööturuteenuste seaduses on vabatahtlikule tegevusele mõeldud. Töötuna registreeritud inimest julgustakse otsima ajutist tegevust, võtma lühiajalist tööd kas klassikalise töö või vabatahtliku tööna, et suurendada isiku võimet lüüa läbi tööjõuturul. Kui praegu inimene võtab lühiajalise töö vastu ja teeb seda 2 nädalat, siis pärast peab ta ennast uuesti töötuna registreerima. Eesmärk on see, et oleks võimalik lühiajaliselt teha vabatahtlikku tööd töötustaatust kaotamata.

31. Pensionistaaži arvestamine

Arutelu käik:

- Kas vabatahtlikuna töötamist arvestatakse pensionistaaži hulka? Kui jah, siis keegi peab vabatahtlikuna töötatud tunde lugema, arvet pidama, kontrollima.
- Ka pensionistaaži arvestamisel tekib puutumus palgatöö võimaliku asendamise probleemiga. Sama asi – kas ütleme, et tohib olla asendus palgatööle, või ütleme, et see on piiratud või teatud mahtudes lubatud.
- Joont on raske tõmmata, sest vabatahtlik töö on mingis mõttes alati asendus palgatööle. Alati on vabatahtlikul tööl mingi rahaline väärtus.
- Pension tuleb maksudest ja makse makstakse palgalt, see on oluline küsimus.

VABATAHTLIKE JA ORGANISATSIOONIDE KINDLUSTAMINE

ARUTELU LÄHTEPROBLEEM

Vabatahtliku töö tegemisega võib nii vabatahtlikul kui organisatsioonil kaasneda kahju, kuid ebaselge on, kes peaks olema niisugustel juhtudel kahju eest vastutav.

ÜMARLAUAL ARUTATI

32. Kuidas kindlustada vabatahtlikke võimalike õnnetuste ja muude riskide vastu?

33. Kuidas kindlustada organisatsioone vabatahtlike poolt tekitatava kahju vastu?

Arutelu käik:

- Euroopa Vabatahtliku Teenistuse vabatahtlikud on kindlustatud Euroopa Komisjoni poolt, summad on päris suured. Ilmselgelt ei saa seda Eestis rakendada üks-üheselt.
- Tekib küsimus, kes kindlustab? Norrast vist on olemas näide, kus leiti, et kindlustust on vaja, aga organisatsioonid ei saa seda teha, kuna pole vahendeid. Jäi kesktee – kindlustuse tegemise võimalus on olemas, aga see pole kohustuslik.
- Kriminaalhoolduses aktiivselt üleval olev probleem on kindlustus – mis saab siis, kui vabatahtlik teeb midagi valesti või kui temaga juhtub midagi?

VABATAHTLIKU TÖÖ KESKNE KOORDINEERIMINE

34. Kas vabatahtlikku tegevust koordineeriva üleriikliku korporatiivse ühenduse loomine on vajalik?

Arutelu käik:

- See punkt ei puuduta eriti seadusandlust. Pigem peaks Tartu Vabatahtlike Keskuse sarnaseid keskusi riiklikult/kohalike omavalitsuste poolt toetatama, neid peaks olema rohkem. Tallinnas Heateo Sihtasutus katab seda vajadust osaliselt.
- Seadusandlus ei ole asi iseeneses. See on ainult üks samm soodsa keskkonna loomisel, näiteks on vajalik ka vabatahtlikku tegevust toetav riiklik poliitika. Koordineeriv organisatsioon saaks näiteks võtta endale seadusandluse rakendamise funktsioone.
- Mis on ikkagi takistuseks, et vabatahtlikkus laiemalt leviks, kas vähene teadlikkus? Sel juhul on just riiklik tugi oluline. Aga kui tegelikult enamus organisatsioone vabatahtlikke kasutavad, aga ei saa juurde võtta, sest pole vabatahtliku tegevuse koordinaatoreid, siis seda on veel raskem ühekorraga muuta.
- Mittetulundusühingute probleem on see, kust vabatahtlikke leida ja mis nendega teha – ise ei osata neid juhendada ega hallata. Oluline on organisatsioonide suutlikkuse tõstmine selles vallas.
- Siis on ikkagi peamine vajadus organisatsioonide koolitamine, igale poole ei ole vaja vabatahtlike keskusi.
- Kõik avaliku sektori töötajad ütlevad, et alati on lihtsam, kui on olemas teatud keskne organisatsioon, kellega toimuvad läbirääkimised, mitte füüsiliste isikutega eraldi.
- Kui on vajadus ühe keskse üleriigilise koordineeriva organisatsiooni järele, siis tuleks teha konkurss või projektitaotlus, et sobiv organisatsioon välja selgitada.

VABATAHTLIKU TÖÖ TOETAMINE JA VABATAHTLIKE MOTIVEERIMINE

Arutelu käik:

- Kriminaalhoolduses on juhendajale ette nähtud väike tasu vabatahtlikuga tegelemise eest.
- Võiks eksisteerida mingi boonussüsteem vabatahtlike motiveerimiseks, näiteks tööjõuturule sisenemisel võiks vabatahtlik töö anda noortele mingid eelised, aga kui nad on millegi negatiivsega hakkama saanud, siis neid eeliseid ei oleks.
- Soomes on noortel väike sinine raamat – sinna pannakse igasugused vabatahtlikuna saadud reaalsed kogemused kirja.
- Vabatahtliku töö võiks tööstaaži arvestada, ei tea kuidas, aga riigi poolt, kasvõi kuni pensionini välja.

VÕIMALIKUD PROBLEEMID JA NENDE LAHENDAMINE

Arutelu käik:

- Vabatahtlikul peab olema õigus olla kaitstud selle eest, et teda hakatakse kasutama palgalise tööjõu asendajana, peaks olema kaitse.
- Kindlasti peab olema välistatud olukord, kus organisatsioon määrab vabatahtlikule ülesandeks mingi asja tegemise ja siis selgub, et sisuliselt sama asja eest saab keegi palka.
- Vabatahtlikuga pettuste läbiviimine on keerulisem kui lepingulise töötajaga. Tal pole seotust organisatsiooniga, kui tuleb heast tahtest ennast pühendama, siis on halb petma hakata. Kui organisatsioon teeb midagi valesti, läbimõtlematult, siis vabatahtlik kohe lahkub. Seetõttu on petmise risk väiksem.
- Kriminaalhooldussüsteemi tuli sisse viia muudatus, kuna 2 ametnikku võtsid abiliseks tütreid ja said nende juhendamise eest tasu.
- Kas sellest võiks järeldada, et vabatahtlikuna ei tohiks kasutada seotud isikuid?
- Kas see peaks olema nii range? Kui tulu ei saa, aga kaetakse tõendatud projekti kulud, siis mis vahet seal on, kes need isikud on?
- EMSL-is on selgelt kirjas, et kui võetakse teenusepakkujana tööle inimene, kes on kellegi sugulane, siis selle peab heaks kiitma nõukogu, et ei soodustataks kõiki sugulasi. Nõukogul on vastutus.